

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1997-1998

12 mei 1998

VOORSTEL VAN DECREET

**– van de heren Georges Cardoen, Leonard Quintelier,
mevrouw Maria Tyberghien-Vandenbussche en de heer John Taylor –
houdende het behoud en de vrijwaring van de veldkapellen en calvaries**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud
uitgebracht door de heer Georges Beerden**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Dirk Van Mechelen.

Vaste leden : de heren Georges Beerden, Peter Desmet, Hugo Marsoul, Leonard Quintelier, Jef Van Looy ;

mevrouw Anny De Maght-Aelbrecht, de heren Arnold Van Aperen, Dirk Van Mechelen ;

de heren Freddy De Vilder, Jacky Maes, Bruno Tobback ;

de heren Frank Creyelman, Frans Wymeersch ;

mevrouw Gerda Raskin ;

de heer Johan Malcorps.

Plaatsvervangers :

de heren Jos De Meyer, Johan De Roo, mevrouw Veerle Heeren, de heren Erik Matthijs, John Taylor ;

mevrouw Yolande Avontroodt, de heren Marino Keulen, Patrick Lachaert ;

de heren Carlos Lisabeth, Steve Stevaert, Jacques Timmermans ;

de heren Wilfried Aers, Pieter Huybrechts ;

de heer Johan Sauwens ;

mevrouw Vera Dua.

Zie :

754 (1996-1997)

– Nr. 1 : Voorstel van decreet

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud besprak op 15 januari en 22 april 1998 het voorstel van decreet van de heren Georges Cardoen, Leonard Quintelier, mevrouw Maria Tyberghien-Vandenbussche en de heer John Taylor houdende het behoud en de vrijwaring van de veldkapellen en calvaries.

I. INLEIDENDE UITEENZETTING

Volgens de heer Leonard Quintelier wil het voorstel van decreet een aanzet zijn tot een beter beleid voor de instandhouding van de talrijke veldkapellen en calvaries die het Vlaamse platteland typeren. Vele van die kleine monumenten zijn beeldbepalende elementen in het landschap, dorpsgezicht of straatbeeld, niet alleen door hun constructie, maar heel vaak ook door hun groene en schaduwrijke omgeving.

Het lid wijst eveneens op het belang van de veldkapellen en calvaries als tastbare tekenen van de volksdevotie die onze streken heeft gekenmerkt. Het zijn in feite cultuurhistorische bouwwerkjes die in het verleden een belangrijke rol hebben gespeeld in het dagelijkse leven van duizenden Vlamingen. Bij een groot aantal van deze monumenten wordt vandaag nog aan verering onder de vorm van novenen en processies gedaan. Als uiting van volksgeloof zijn het levendige constructies met volkse en vaak naïeve interpretaties van bouwstijlen eigen aan de omgeving, veelal gekenmerkt door het gebruik van streekkeigen materialen en pittoreske details.

In vele gevallen worden deze kleine monumenten onderhouden door enkele vrijwilligers. In andere gevallen dreigen ze te verkommeren en te verdwijnen. Slechts een klein deel van de kapellen en calvaries kreeg de status van beschermd monument.

De indieners van het voorstel van decreet willen de gemeentebesturen de mogelijkheid bieden een inventaris op te stellen van de veldkapellen en calvaries op hun grondgebied. Die inventaris moet vergezeld zijn van een prioriteitenlijst, een tijdschema voor herstellingswerken en een raming van de kostprijs. Ook informatie over de ligging en de omgeving moet erin worden opgenomen. De inventaris wordt dan niet alleen een instrument voor het behoud en de vrijwaring maar ook een gids voor wie informatie over streekgebonden volksarchitectuur zoekt.

Voor het aanleggen van de inventaris en voor renovatiewerken kan een premie van het Vlaamse Gewest worden verkregen.

Volgens de indieners van het voorstel van decreet is een specifieke decretale regeling voor het behoud en de renovatie van veldkapellen en calvaries noodzakelijk. Door hun grote aantal en hun bescheiden omvang is de bestaande procedure voor de bescherming van monumenten geen geschikt instrument. Die procedure is immers complex en tijdrovend en staat in dit geval niet in verhouding tot het beoogde doel.

De voorgestelde procedure wordt zo eenvoudig en zo doorzichtig mogelijk gehouden. Omwille van de openbaarheid zijn de gemeenten wel gehouden de inventaris en de bijhorende prioriteitenlijst aan een openbaar onderzoek te onderwerpen. Om in aanmerking te komen, moet de veldkapel overigens aan de openbare weg gelegen zijn en door het publiek kunnen worden bezocht.

II. ALGEMENE BESPREKING

Mevrouw Vera Dua erkent de waarde van vele veldkapellen als beeldbepalende en rustgevende elementen in het landschap. Het algemene beeld mag echter niet worden geïdealiseerd: niet alle veldkapellen zijn mooi en/of historisch waardevol en zijn de moeite waard om te renoveren.

De belangrijkste kritiek van het lid is echter dat het behoud en de vrijwaring van deze kleine monumenten tot de gemeentelijke bevoegdheid behoren. Het voorstel van decreet is in die zin te betuttelend voor de lokale besturen. De budgettaire implicaties van de inventarisatie- en renovatiewerken zijn volgens het lid niet van die aard dat de gemeenten deze inspanningen niet zouden kunnen dragen. Een maximaal bedrag van 800.000 frank als gewestbijdrage in de inventarisatiekosten vindt het lid overdreven. Wat de gewestelijke renovatiepremie voor instandhoudings- en herstellingswerken betreft, wordt dan weer geen maximaal bedrag vooropgesteld. Hoeveel zal hiervoor op de begroting worden uitgetrokken? Vanwaar zullen de middelen komen? Over hoeveel veldkapellen en calvaries gaat het?

De heer Freddy De Vilder sluit zich aan bij de opmerking over de verantwoordelijkheid van de gemeentebesturen. Ook de provinciebesturen kunnen volgens het lid een rol spelen in de instandhouding van deze soms waardevolle cultuurrelicten.

Wat de toegankelijkheid betreft, laat het lid opmerken dat vele met gemeenschapsgeld gerestaureerde kerkjes en kapellen niet voor het publiek toegankelijk zijn. Belangrijk is ook dat na renovatie de bouwwerken goed worden onderhouden. In Oostenrijk bijvoorbeeld staat in vele gevallen de lokale gemeenschap in voor het onderhoud van deze kapellen en kerkjes. Het lid vraagt dan ook of de verantwoordelijkheid niet eerder bij de lokale besturen dan bij het Vlaamse Gewest moet worden gelegd.

Volgens de heer Dirk Van Mechelen, voorzitter, kan op het terrein worden vastgesteld dat de gemeentebesturen vaak reeds een initiatief hebben genomen wanneer het om waardevolle bouwwerkjes gaat. Is er dan werkelijk een probleem van aftakeling en verval van dorpsgezichten ? Komt de administratie Monumenten en Landschappen ook tot deze conclusie ?

Indien zich op het terrein inderdaad een probleem stelt, kan men zich afvragen of de inventarisatie door de gemeentebesturen moet gebeuren. Het opstellen van een lijst en het maken van foto's is inderdaad een geschikte opdracht voor een lokaal bestuur. Een beschrijving van de uit te voeren werken en het opmaken van een bestek van de geschatte herstellingskosten wordt volgens het lid echter beter toevertrouwd aan hierin gespecialiseerde ambtenaren van het gewest of de provincie. Een cruciale vraag is of hiervoor een bijkomende en nieuwe procedure moet worden ontwikkeld. Kan het opstellen van de lijst en de beschrijving van deze kleine bouwwerken niet binnen het bestaande decreetale kader gebeuren ? Misschien moet de bestaande beschermingsprocedure, die inderdaad complex en tijdrovend is, worden aangepast voor kleine monumenten. Dit zou het eventueel dreigende verval kunnen afremmen.

Wegens de financiële implicaties voor het gewest moet volgens de voorzitter worden nagegaan wat op vrijwillige basis kan gebeuren. Een initiatief van de minister zou de inspanningen die nu vrijwillig gebeuren op een meer gestructureerde basis kunnen laten verlopen. De bevoegde administratie kan ondersteuning bieden.

Minister Luc Martens erkent dat het voorstel van decreet een interessante denkpiste bevat. Er zijn inderdaad betekenisvolle argumenten om te pleiten voor het behoud en de vrijwaring van veldkapellen en calvaries. De minister laat echter opmerken dat reeds aan een inventarisatie van het bouwkundig erfgoed wordt gewerkt. Die inventarisatie wordt uitgegeven in boekvorm en vormt de basis

voor het beschermingsbeleid, wat niet betekent dat alle monumenten die erin worden vermeld ook worden beschermd. De inventarisatie zou tegen 2002 worden afgerond ; momenteel is een groot deel van het bouwkundig erfgoed van Vlaanderen echter reeds in kaart gebracht.

Indien het werkelijk gaat om waardevolle cultuurhistorische monumenten kunnen veldkapellen en calvaries worden beschermd en worden er door het Vlaamse Gewest premies voor restauratie- en onderhoudswerken toegekend. Andere kapellen, die niet van historisch belang zijn, kunnen wel belang hebben voor de lokale gemeenschap. Zoals door de heer Van Mechelen gesuggereerd, zou voor dit soort bouwwerken inderdaad aan een lichtere procedure op lokaal niveau kunnen worden gedacht, aldus de minister. De betrokken lokale besturen moeten van die bescherming dan ook de consequenties dragen. Op niveau van het gewest is er reeds een grote spanning tussen het beschikbare budget en de voor bescherming in aanmerking komende monumenten, waardoor er voor restauratiedossiers een wachttijd van twee jaar bestaat. De toepassing van het voorstel van decreet zou volgens de minister die achterstand nog vergroten omdat een deel van het budget naar de inventarisatie en renovatie van veldkapellen en calvaries zou gaan. Dit zou ten koste kunnen gaan van monumenten die op niveau van het gewest als belangrijk en kenmerkend worden beschouwd.

Op niveau van de lokale gemeenschap zijn vaak vrijwilligers actief die het onderhoud van de kapellen op zich nemen. Door het naar zich toe trekken van deze activiteit zou het gewest een bijkomende taak op zich nemen. Positief aan het voorstel van decreet is dat gemeentebesturen leren denken in termen van inventarisatie en leren prioriteiten stellen wat monumentenzorg betreft. Dit kan echter niet worden beperkt tot de veldkapellen en calvaries maar zou over het patrimonium van de hele gemeente moeten gaan. Dergelijke gemeentebesturen kunnen gemakkelijker met het gewest in discussie treden over het gevoerde beschermingsbeleid.

Naast de veldkapellen en calvaries kunnen volgens de minister ook de kerkhoven en de standbeelden in een inventarisatie op lokaal niveau aan bod komen.

De minister wijst er verder op dat de procedure in het voorstel van decreet geen behoud garandeert. Een gemeentebeslissing kan een geïnventariseerde en gerenoveerde veldkapel laten wijken voor bijvoorbeeld de verbreding van een weg.

De heer Leonard Quintelier begrijpt uit de discussie dat er consensus bestaat over de noodzaak om iets te ondernemen voor het behoud van de vele kleine waardevolle bouwwerken die nog niet als monument worden beschermd. Het gaat dikwijls om accenten en beeldbepalende elementen in het landschap of het dorps- of stadsgezicht en daarom wordt het behoud ervan als een noodzaak ervaren.

De inventaris, gepubliceerd in de reeks "Bouwen door de eeuwen heen", is nog onvolledig en werd soms vanuit een enge invalshoek opgesteld. Daarom is er volgens het lid nood aan het opstellen van een inventaris van kleinere bouwwerken die door de lokale gemeenschap als waardevol worden ervaren. Die inventarisatie moet dan gebeuren op basis van richtlijnen van deskundigen en wetenschappers en met oog voor de context en de ligging van deze kleine bouwwerken.

Het voorstel om, in plaats van de in het voorstel van decreet opgenomen procedure, de decretaal voorziene beschermingsprocedure aan te passen voor kleinere bouwwerken, moet volgens de heer Leonard Quintelier verder worden bestudeerd en verduidelijkt.

De heer Dirk Van Mechelen wijst op de mogelijkheid om door middel van een omzendbrief de gemeentebesturen te sensibiliseren voor de problematiek van kleinere bouwwerken. De idee van een inventarisatie van het patrimonium dat als waardevol wordt beschouwd op gemeentelijk niveau biedt een interessant perspectief. Door sensibilisering en stimulering kunnen op lokaal niveau initiatieven groeien en moet het gewest geen nieuwe decretale verplichtingen opleggen. De administratie Monumenten en Landschappen kan de gemeentebesturen bijstaan met deskundig advies.

Voor de heer Freddy De Vilder moeten beide pistes, een omzendbrief en een versoepeling van de decretale procedure, open worden gehouden. Door het verzenden van een omzendbrief aan de lokale besturen kan wel tijd worden gewonnen. De omzendbrief moet dan wel informatie bevatten over de correcte methode voor het aanleggen van de inventaris en over de gewestelijke instanties die deskundig advies kunnen geven. Voor het vergroten van het maatschappelijk draagvlak op lokaal niveau kan volgens het lid beroep worden gedaan op de cultuurraden en heemkundige kringen.

Naar aanleiding van de besprekingen in de commissievergadering besluiten de indieners een nieuw voorstel van decreet in te dienen tot aanpassing van het decreet van 3 maart 1976. Op deze manier

hopen ze alsnog de bestaande hiaten in de decreetgeving te kunnen opvullen via een meer algemene regeling. Minister Martens verklaart open te staan voor dit initiatief. Hij onderstreept evenwel dat een gebrek aan middelen in de monumentenzorg het belangrijkste knelpunt is.

III. ARTIKELSGEWIJZE STEMMING

Artikel 1 wordt met 10 stemmen aangenomen.

De artikelen 2 tot 11 worden verworpen met 8 stemmen bij 2 onthoudingen.

De verslaggever,

De voorzitter,

Georges BEERDEN

Dirk VAN MECHELEN
